
Особистісно зорієнтоване навчання

**Драматизм людських стосунків, роздуми про безсмертя
людини в "Легенді про вічне життя" І. Франка
Взаємне кохання як критерій щастя**

(Особистісно зорієнтований урок української літератури у 10 класі)

Парфенюк О.М.,

учитель української мови і літератури

Рівне

Мета: розглянути зміст "Легенди про вічне життя" І.Франка, визначити його головну думку; з'ясувати причини душевних страждань персонажів твору; виховувати вміння розуміти емоційний стан людини.

Цілі.

Учні знатимуть:

історію створення збірки І. Франка "Мій Ізмарагд", значення слова "ізмарагд"; зміст "Легенди про вічне життя"; причини душевних страждань і вчинків героїв твору; фактори, що впливають на руйнування моралі персонажів "Легенди..."

Учні вмітимуть:

пояснити причини душевних страждань героїв "Легенди про вічне життя" І.Франка, причини вчинків пер-

сонажів твору; висловлювати власне ставлення до прочитаного; розкрити зміст поняття "духовна смерть".

сформулювати власні цілі вивчення теми.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: дошка, тлумачний словник, текст "Легенди про вічне життя" І.Франка.

Форми роботи: асоціювання, робота у групах, бесіда, виразне читання, аналіз проблемного питання, складання вислову за переліком ключових слів, вільне письмо або сенкан (на вибір).

Ім'я уроку.

Ти думаєш, що все ж ти виграв,

Знайшовши шлях до щастя у житті?.. (Анастасія)

I. Мотиваційний етап

1. Забезпечення емоційної готовності учнів до уроку.

Учитель. Сьогодні, у дану мить, хочу, мої любі, зізнатися: мені дуже подобається працювати з вами, я люблю ті хвилини, коли ви радієте своїм успіхам і успіхам своїх однокласників, коли ви, можливо, навіть не помічаючи цього, шукаючи відповідь на поставлене запитання, куйовдите своє волосся, сперечаєтеся з друзями, доводите свою думку... Я б назвала нашу співпрацю гармонійною. А ви?

2. Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.

— А чи знаєте ви, що таке гармонія?

"Асоціювання"

— Порівняйте ваші асоціації зі статтею тлумачного словника.

1. *Гармонія* — закономірне поєднання тонів у одночасному звучанні; співзвуччя.

— Частина теорії музики, вчення про правильну побудову співзвуччя в композиції.

2. *Гармонія* — злагоджене звучання, приємне для слуху; милозвучність.

3. Поєднання, злагодженість, взаємна відповідність якостей (предметів, явищ, частин цілого).

4. *Гармонія* — давньогрецька богиня.

— То яка ж у нас із вами гармонія? (Відповіді учнів).

— Сьогодні на уроці ми спробуємо з'ясувати, чи була гармонія у стосунках героїв "Легенди про вічне життя" І.Франка.

II. Цілевизначення та планування

1. Аналіз імені уроку.

— Одного разу, блукаючи нетрями Інтернету, я знайшла поезію про щастя. Вона мені видалася цікавою. Її написала дівчинка Анастасія. Хто вона така? Пам'ятаю лише, що вона — ваш однокласник.

На жаль, вірш я не зберегла, але його перші два рядки надовго врізалися у пам'ять. Вони, як на мене, дуже гарно ілюструють тему нашого уроку. Тому запишіть ім'я уроку. (Учні записують його в зошити.)

2. Формулювання власних цілей вивчення теми.

— Сформулюйте власні цілі на сьогоднішній урок: про що ви хотіли б дізнатися, над чим попрацювати, що вважаєте за потрібне обговорити з однокласниками тощо. (Кілька учнів за бажання озвучують свої цілі.)

2. Колективне планування роботи на уроці.

— Для того, щоб сьогоднішній урок був теж гармонійним, нам потрібно спланувати нашу діяльність. (Учитель доводить до відома учнів пункти плану, а учні розставляють їх у певній послідовності, обговорюють у групах і/або погоджуються або ні. Якщо ні, то група повинна представити свій план роботи на уроці і пояснити причину змін.)

План роботи

1. Цілевизначення і планування роботи на уроці.

2. Аналіз "Легенди про вічне життя" І.Франка.

1) Обмін враженнями від прочитаного ("Мої симпатії").

2) Аналіз змісту "Легенди про вічне життя".

Робота у групах ("Капелюхи мислення"):

— "білий капелюх" — теоретичний;

— "жовтий капелюх" — оптимістичний;

— "чорний капелюх" — критичний;

— "червоний капелюх" — емоційний;

— "зелений" — творчий.

3) З'ясування поняття "духовна смерть".

4) Робота із заголовком твору.

5) Бесіда-підсумок за змістом твору.

3. Підсумки роботи на уроці:

1) Написання сенкану або вільне письмо (на вибір).

2) Оцінювання роботи на уроці.

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Обмін враженнями від прочитаного ("Мої симпатії").

— Скажіть, хто з героїв "Легенди про вічне життя" найбільше вам імпонує і чим саме? **Або!** Скажіть, кого із героїв "Легенди..." ви хотіли б мати серед своїх друзів?

— Побачимо, чи зміниться ваша думка після роботи у групах.

2. Аналіз змісту "Легенди про вічне життя" (Робота у групах).

Напередодні клас було поділено на 5 груп, які на уроці мають визначитися, як працюватимуть. Кожна група представляє в кінці свого виступу уривок із "Легенди", який виразно прочитає (той, що сподобався, або той, який проілюструє відповідь групи, — на вибір).

"П'ять капелюхів мислення":

— "білий капелюх" — опрацювають теоретичний матеріал (до якої збірки І.Франка належить "Легенда про вічне життя", звідки походить назва збірки); дають визначення терміну "легенда"; називають персонажів твору, креслять шлях горіха, з'ясовують значення незрозумілих слів;

Для довідки: з історії збірки.

Наступною після "Зів'ялого листя" була збірка поезій І. Франка "Мій ізмарagd", яка вийшла 1898 року. Вивчаючи пам'ятки давньоукраїнської та світової літератури, де було "чимало коштовних перлин правдивої поезії, котрі так і просять, щоб їх для новішої публіки передати в новій поетичній формі", і переосмислюючи їх теми, образи мотиви, Франко створив цілком оригінальні поетичні твори філософського та громадського змісту.

У передмові письменник так пояснює назву збірки: "Ізмарagdом звалися в старій Русі збірник статей та притч, почасти оригінальних, а почасти повибраних із грецьких писань отців церкви, підібраних так, щоби цілість становила неначе повний курс практичної християнської моралі". В давньому письменстві розвивалися легенди на основі апокрифів, житій святих. Популярністю користувалися у читачів легенди повчального змісту, зокрема збірки "Ізмарagd", "Киево-Печерський патерик".

У творчому доробку Івана Франка жанр легенди посідає важливе місце. Високохудожньою є "Легенда про вічне життя", написана двовіршем.

У попередніх класах легенда вивчалась як твір усної народної творчості — фантастичне оповідання про події, що відбувалися в минулому.

— "жовтий капелюх" — пояснюють вчинки персонажів тільки з позитивного погляду і аргументують, чому вони так вважають, наводять цитати з твору на підтвердження своїх думок;

— "чорний капелюх" — визначають у вчинках персонажів тільки негативне і з'ясовують причини цього (Усі вчинки негативні? Чи потрібно розглянути їх як негативні? Про що йдеться?), аргументують, чому вони так вважають, наводять цитати з твору на підтвердження своїх думок;

— Скажіть, що, на ваш погляд, вплинуло на руйнування моралі персонажів твору?

— "червоний капелюх" — емоційний; учні намагаються передати настрої і почуття персонажів у різні моменти життя (наприклад, аскета, коли той отримує у подарунок горіх; Роксани, коли вона передає горіх Птолемею; Олександра, коли останній дізнається про зраду); розповідь будується від імені першої особи; перед учнями ставиться завдання — передати з допомогою емоцій причини страждань героїв твору.

— Скажіть, діти, а хто, на ваш погляд, найбільш милосердний у творі? На мій погляд, куртизанка, що полонила серце Птолемея. Ця "пропаща жінка" простягає безцінний дар цареві, почувши, що він смертельно хворий. Тобто вона виявилася більш милосердною, ніж дружина вавилонського царя. Чи погоджуєтеся ви зі мною?

(Після виступу чотирьох груп учитель повертається до питання, яке було поставлене перед початком роботи у групах.)

— Скажіть, хто з героїв "Легенди про вічне життя" найбільше вам імponує і чим саме? **Або!** Скажіть, кого із героїв "Легенди..." ви хотіли б мати серед своїх друзів?

— "зелений капелюх" — творчий; учні спробують пофантазувати над тим, що б сталося, якби горіх залишився в аскета; поміркують над тим, чому саме горіх передають персонажі один одному і що він символізує.

Для довідки.

ГОРІХ — дерево-тотем. За давньою легендою, Перун розлускував навесні два горішки: з одного текла річка (дощ), з другого виривався вогонь (блискавка); від лущення — грім. Згідно з повір'ям, горішок-двійник приносить щастя й багатство, його берегли, тримали в скрині. Волхви суворо забороняли рубати молоді горіхи. (За О. Афанасьєвим).

А ще, коли бажають людині здоров'я, кажуть, щоб воно було таким же міцним, як горіхи.

Безліч давньоірландських текстів називають поетів і провидців "збирачами горіхів мудрості", в той час, як шотландські дріиди, згідно з легендами, їли горіхи, щоб "знайти дарунок пророцтва".

Після роботи у групах учитель продовжує урок.

3. Бесіда за змістом твору

— Чому Олександр все ж таки не скористався другим шансом? Чому Македонський спалив чудодійний горіх, що приносив безсмертя людині?

— Як ви розумієте вислів "духовна смерть"? Чи можемо ми говорити про духовну смерть героїв? Якщо так, то про кого можна так сказати? Доведіть вашу думку словами із тексту.

Олександр Македонський ототожнює зраду Роксани із духовною смертю, руйнуванням цілісності духу, гармонії. Через розвиток сюжету Франко зображує трагедію, а водночас і прозріння людини, яка не може жити в тенетах лицемірства, облесливої любові, ошуканства. Аморальна особа стає "порожнім горіхом", і тільки моральне очищення може порятувати її від духовної смерті.

Олександр у болях жорстоких лежав
І в руці своїй плід чудодійний держав.

"Вічно жить і любить! День за днем! День від дня.
А життя — то борня! А любов — то брехня!

Вічно жить у борні! Биться в сітях брехні!
День за днем! День за днем! Без кінця! Ні, ох, ні!

Не для нас, о богине, твій божеський дар!
Хоч над світом я цар, та над серцем не цар.

Міліони людей могу вбить, погубить,
Та чи змушу кого мене вірно любить?

Вічно жить! О богине, се жарти, се сміх!
Вічне щастя чи дасть сей чудовний горіх?

А без щастя, без віри й любові внутрі
Вічно жить — се горіть вік у вік на кострі!

Ні, богине! Візьми свій дарунок назад!
Я в нирвану волю, чи в Олімп, чи у ад!"

4. Аналіз проблемного питання.

— Як ви вважаєте, чому твір має назву "Легенда про вічне життя"? (Учні розмірковують, чому І.Франко назвав твір легендою; чому у назві твору автор використав сполучення слів "вічне життя".)

— Навіщо аскетові вічне життя?

Для довідки.

Аскетизм (грец. — вправляюся) — релігійно-етичне вчення, за яким придушення людиною своїх фізичних потреб наближує її до божества, до "царства небесного". Аскетизм проповідує відлюдництво,

безшлюбність, самотуртури, "умертвіння плоті", зречення радощів життя і тому подібне. Аскетизм спонукає віруючих до пасивності, бездіяльності, відвертає їх від боротьби за краще життя.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

1. Бесіда.

— Чи хотіли б ви жити вічно? Свою думку обґрунтуйте.

— Як ви вважаєте: вічне життя — це хороша, повноцінна плата за кохання?

— Чи можна взагалі купити кохання?

2. Складання вислову за переліком ключових слів.

— Спробуйте відтворити вислів за поданими ключовими словами: **придбати, ліжко, не, сон, страви, апетит, ліки, здоров'я, будинок, родинне вогнище, книга, розум, прожити, вічно, радість взаємного кохання кохання.**

— Порівняйте ваш варіант із давньою мудрістю:

За гроші можна придбати гарне ліжко, але не спокійний сон, можна купити вишукані страви, але не апетит, можна дістати дорогі ліки, але не здоров'я, можна придбати розкішний будинок, але не домашній затишок, можна купити книгу, але не розум. **Можна прожити вічно, але не пізнати радості взаємного кохання.**

3. Бесіда

— Чи погоджуєтеся ви із цим висловом? Свою думку обґрунтуйте.

— Які духовно-моральні цінності сповідуєте ви?

— Як би ви скористалися чудодійним горіхом?

— За яких умов, на ваш погляд, герої твору почували б себе щасливими? Чи можемо ми говорити про гармонію у їхніх стосунках?

— Чи знайшли герої легенди шлях до свого щастя?

Чи був цей шлях правильним?

— Чи змінився ваш погляд на трактування імені уроку?

4. Написання сенкану або вільне письмо: "Взаємне кохання як критерій щастя".

Наприклад:

Кохання

Омріяне. Безнадійне.

П'янить. Спопеляє. Підносить.

Взаємне кохання — це щастя.

Розпач.

5. Оцінювання навчальної діяльності.

— Проаналізуйте свою роботу на уроці: що вдалося вам найкраще зробити?

— Оцініть свою роботу і роботу ваших однокласників, які працювали з вами у групі.

Взаємооцінювання у групах. (Учні у групах заповнюють таблицю.)

Прізвище та ім'я учня	Са-мо-оцін	Оцінка учасників групи	
Критерії		Прізвище та ім'я	Оцінка
Працював найкраще (5)			
Працював добре (4)			
Працював посередньо (3)			
Незначний внесок у працю (2)			
Майже не працював (1)			

Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне: підготувати цитати для написання твору "Драма закоханого серця І.Франка";

Обов'язкове на вибір: а) скласти усно есе "У чому я вбачаю сенс свого життя"; б) дібрати афоризми з творів Франка та інших авторів про щастя.

За бажанням: а) намалювати щастя; б) підготувати презентацію "Взаємне кохання як критерій щастя"; в) написати лист-звернення до одного із персонажів твору (на вибір).